

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Första kammaren.

Nr 14.

Lördagen den 28 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Hans excellens herr statsministern *Sandler* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 50, angående försvarsväsendets ordnande; och
nr 51, med förslag till värnpliktslag.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 63, med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 15 § strafflagen; och
nr 67, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 8 mom. 3 i förordningen den 6 augusti 1894 (nr 61) angående mantalsskrivning.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 18, punkten 1, föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen beträffande befattningshavare under andra—åttonde samt tionde huvudtitlarna må godkänna följande

Förslag

till

kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen.

Härigenom förordnas, att 3, 4, 8, 9, 10, 16, 21 och 29 §§ i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skola, 3, 8, 10, 16 och 21 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

4 §.

8 §.

1. För befattning, som jämlikt 1 § 2 mom. tillsättes genom fullmakt eller konstitutorial, utgår *lön* enligt den under 9 § införda *löneplan*, vilken för varje *lönegrad* upptager en eller flera *löneklasser* med särskilda, för olika *ortsgrupper*

per fastställda lönebelopp, dock med den begränsning för kvinnlig befattningshavare, som i 10 § omförmäles.

I den vid detta reglemente fogade *tjänsteförteckning* angives, till vilken lönegrad varje särskild befattning är att hänföra.

Fördelningen av de orter, där tjänstemännen äro stationerade, å de uti löneplanen upptagna sju ortsgrupper fastställas av Kungl. Maj:t på grundval av utredning rörande de för orterna gällande allmänna levnadskostnaderna.

Där flera löneklasser äro i löneplanen upptagna för den lönegrad, enligt vilken tjänstemans lön skall utgå, fastställas löneklassen i enlighet med föreskrifterna i 10—13 §§.

Inom löneklass bestämmes lönebeloppet efter den ortsgrupp, till vilken tjänstemannens stationeringsort blivit hänförd.

2. Förutom lön — — — — — 25—30 §§.

9 §.

10 §.

1. Vid tillträddandet av ordinarie tjänst, tillhörande i 9 § omförmälda avdelning B, erhåller tjänsteman, vare sig han förut innehade sådant tjänst eller ej, lön enligt lägsta löneklassen för den lönegrad, till vilken tjänsten hör, där ej föreskrifterna i 11, 12 eller 13 § giva anledning till avvikelse härutinnan.

2. Efter att — — — — — 11—13 §§.

Kvinnlig befattningshavare äge dock icke rätt att åtnjuta lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad.

3. Uppflyttning till — — — — — uppskov därmed.

4. Har tjänsteman — — — — — uppskovet varat.

16 §.

21 §.

29 §.

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beträffande befattningshavare under andra—åttonde samt tionde huvudtitlarna beslutat godkänna följande

Förslag

till

kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen.

Härigenom förordnas, att 3, 4, 9, 10, 16, 21 och 29 §§ i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skola, 3, 10, 16 och 21 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

4 §.

9 §.

10 §.

1. Vid tillträddandet av ordinarie tjänst, tillhörande i 9 § oförmälda avdelning B, erhåller tjänsteman, vare sig han förut innehade sådan tjänst eller ej, lön enligt lägsta löneklassen för den lönegrad, till vilken tjänsten hör, där ej föreskrifterna i 11, 12 eller 13 § giva anledning till avvikelse härutinnan.

2. Efter att — — — — — 11—13 §§.

3. Uppflyttning till — — — — — uppskov därmed.

4. Har tjänsteman — — — — — uppskovet varat.

16 §.

21 §.

29 §.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och vote-ringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och avgavs därvid 75 ja-röster och 49 nej-röster.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 173, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 88 ja och 91 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 163 ja och 140 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Efter föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade kungl. propo-sitionerna, nr 50, angående försvarsväsendets ordnande, och nr 51, med förslag till värnpliktslag, blevo dessa propositioner på begäran bordlagda.

Herr förste vice talmannen erhöi ordet och anförde: Jag får hemställa, att denna kammare måtte för sin del besluta, att ett särskilt utskott, bestående av 24 ledamöter, 12 från vardera kammaren, skall tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition nr 50 angående försvarsväsendets ordnan-de och Kungl. Maj:ts proposition nr 51 med förslag till ny värnpliktslag än även de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller enskilda motionärer göras i detta ämne eller i andra därmed i omedelbart sam-manhang stående frågor samt att andra kammaren måtte inbjudas att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Ordet gavs åter till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Under förutsättning, att andra kammaren förenar sig med första kammaren i det nyss fattade beslutet, får jag hemställa, att denna kammare måtte besluta att för sin del utse 15 suppleanter för sina ledamöter i det särskilda utskottet.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Herr **Clason** erhöll på begäran ordet och anförde: Med stöd av paragraf 55 riksdagsordningen ber jag få föreslå, att kammaren med hänsyn till den synnerliga omfattningen av de ärenden, som innefattas i Kungl. Maj:ts propositioner nr 50 och 51, måtte besluta, att motionstiden i anledning av dessa propositioner måtte utsträckas till det sammanträde, som inträffar näst efter tjugo dagar efter propositionernas avlämnande.

Vad herr Clason sålunda hemställt bifölls.

Herr talmannen yttrade, att han, som i ämnet samrått med andra kammarens talman, finge föreslå, det första kammaren, under förutsättning att andra kammaren antog inbjudningen att förena sig med första kammaren i dess beslut om tillsättande av ett särskilt utskott, ville besluta att vid sammanträde nästkommande onsdag företaga val av ledamöter och suppleanter i berörda utskott.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtande nr 9.

Herr **talmannen** yttrade: Mina herrar! Vi ha nyss för första gången tillämpat den öppna omröstningen. Kammaren ledamöter skola nog med mig vara ense därom, att det är av ganska stor vikt att, då vi börja med denna nya ordning, man från början fastslår sådana tillvägagångssätt, som på samma gång de fullt överensstämma med författningens avsikter, äro för både kammaren och talmannen bekväma och ändamålsenliga.

I detta syfte skall jag be att till den nya författningen få lämna en liten kommentar genom att inför kammaren redogöra för, huru jag i vissa fall tänker förfara, vad jag anser mig kunna tillåta, vad jag anser mig icke kunna tillåta och vad jag vågar förvänta av kammaren. Skulle någon ogilla vad jag säger, får han väl underhandla med mig därom privatim; jag har ju icke rättighet att från denna plats inlåta mig på någon diskussion. Skulle jag, vilket jag dock hoppas icke skall bliva fallet, befinnas uttala lagstridiga meningar, få väl herrarna i laga ordning däremot reagera, när jag söker omsätta mina läror i praktiken. Jag ber för övrigt, att kammaren icke ville stämpla mig som allt för pedantisk. Jag tror, att det är både bättre och lättare att släppa efter, om man funnit sig ha varit för sträng, än att söka strama till, sedan man varit för släpphänt.

Enligt den nya paragraf 11 första momentet i de reglementariska föreskrifterna skall, innan voteringsproposition godkännes, varsel givas. Detta sker, såsom herrarna nyss erfarit, därigenom att, alldeles som hittills, signal gives genom klockringning, varefter talmannen lämnar kammarens ledamöter rådrum att samlas. Den enda skillnaden mot det gamla förfaringsättet torde bli, att törhända detta rådrum måste tilltagas något rundligare.

Då voteringspropositionen godkänts, skola ledamöterna intaga sina platser. I förbigående ber jag få framhålla, att detta gäller alla ledamöter, således även

herrar statsråd, vilket ju också av dem, såsom herrarna märkte, iaktogs vid den nyss verkställda voteringen.

Ingen må under pågående omröstning bli stående å gången. Med uttrycket »gången» antager jag menas icke blott mittelgången, utan även sidogångarna, den gång, som omsluter sittplatserna och gångarna mellan bänkarna. Är denna tolkning, såsom jag tror, riktig, så följer därav, att ledamöterna icke blott måste intaga sina platser utan även förbliva sittande på sina platser, medan omröstningen pågår. Detta får man dock icke, enligt min mening, taga allt för rigoröst. Det kan finnas tillfällen, då under pågående omröstning det skulle vara ytterst hårt för en ledamot, om han icke skulle få lämna sin plats. Jag tager såsom exempel det fallet, att ett statsråd efter att ha avgivit sitt votum är angelägen att gå in i medkammaren för att där följa en diskussion, andra exempel att förtiga. Jag tror därför, att under pågående omröstning en ledamot mycket väl kan stiga upp och lämna sin plats, men då måste han också ovillkorligen genast lämna salen; på gången får han icke bli stående.

En annan fråga, som härmed står i sammanhang, är den, om en person, som kommit för sent till voteringspropositionens uppläsande, under pågående omröstning får inkomma och intaga sin plats i kammaren. Enligt min uppfattning är det ganska tvivelaktigt, om man lagligen kan förmena en ledamot av kammaren att under pågående session där gå in och intaga sin plats. Tydligt är emellertid, att om detta sker i någon större omfattning, kan det verka ganska störande. Jag vore därför tacksam, om den allmänna opinionen i kammaren ville beteckna det som mindre tillbörligt. I alla händelser bör en sådan senkommande ovillkorligen komma ihåg, att om hans namn uppropats, innan han intagit sin plats, så betraktas han obönhörligen såsom frånvarande. Till detta skall jag för resten strax återkomma.

Men denna bestämmelse, att ingen må bli stående å gången, har även en annan följd. Såsom herrarna veta, händer det ofta, då mera intresseväckande frågor behandlas, att här i salen finnas många, som icke tillhöra kammaren, f. d. riksdagsmän och medlemmar av medkammaren. Härutinnan måste det ovillkorligen för framtiden bli ändring, så att, när votering pågår, icke i sessionssalen finnas andra än ledamöter av kammaren och den kanslipersonal, som är erforderlig. Men även härutinnan skulle jag vilja göra en modifikation. Man bör icke använda starkare restriktioner än nöden kräver. Jag kan icke finna, att det på något sätt kan verka störande, om statsråd, som äro intresserade av en voterings utgång men icke äro ledamöter av kammaren, åhöra denna votering och avvakta dess utgång från statsrådsbänken; och detsamma torde gälla även för herrar statssekreterare.

Voteringsproposition skall uppläsas två gånger. Vid gemensamma voteringar uppläsas dock, såsom kammaren nyss hade tillfälle att iakttaga, voteringsproposition blott en gång, propositionen är nämligen då både godkänd och första gången uppläst vid ett föregående sammanträde.

Öppen omröstning skall, såsom herrarna veta, försiggå antingen genom så kallad uppresning eller genom rösträkning, som sker genom upprop. Rösträkning skall äga rum, bland annat, då någon ledamot det begär. Det är ju av vikt att klargöra för sig, när begäran om rösträkning skall framställas. Av andra momentet i § 11 i de reglementariska föreskrifterna framgår, att begäran om rösträkning kan framställas blott i det ögonblick, då talmannen verkställt omröstning genom uppresning och tillkännagivit sin uppfattning om denna omröstnings resultat. Varken förr eller senare kan dylik begäran framställas. Detta innebär, bland annat, att ingen, det ber jag herrarna vara goda och observera, äger befogenhet att söka hindra talmannen från att anställa omröstning genom uppresning, om han så finner lämpligt.

Det jag nu sagt om, att det blott är i det av mig angivna ögonblicket, som

begäran om rösträkning må framställas, kan måhända vid första påseendet synas strida mot vad som förekommer i § 11 3 mom., där det talas om sådan begäran, framställd på ett tidigare stadium. Det heter där, att begäran om rösträkning skall framställas senast vid voteringspropositionens godkännande. Men det som omnämnes i detta moment är ett undantag från den allmänna regeln, och ett helt naturligt undantag. Det är där icke fråga om vanlig rösträkning, utan om sådan rösträkning, då icke blott upprop sker och ledamöterna antecknas, utan även deras namn införs i det tryckta protokollet. För bekvämlighetens skull tar jag mig friheten att i det följande kalla detta — i brist på annan benämning — för protokollsrösträkning eller helt enkelt »protokollräkning».

Det är ju alldeles tydligt, att en person, som vill ha protokollräkning, icke kan vara tillfredsställd med omröstning genom uppresning, och talmannen har i detta fall icke något som helst intresse av att få verkställa dylik omröstning. Begäran om protokollräkning skall framställas sist vid voteringspropositionens godkännande av minst $\frac{1}{10}$ av kammarens ledamöter, således av 15 personer. Denna bestämmelse kan ju synas ganska svårhanterlig, och blir det så mycket mer, som det ju är lättbegripligt, att talmannen icke kan medgiva en person, som uppträder och begär protokollräkning, något andrum för att agitera ihop det nödiga antalet »faddrar». De femton måste ovillkorligen genast uppträda på scenen.

I praktiken tror jag emellertid detta skall ställa sig mycket enklare. Önskan att få protokollräkning lär väl icke vara någonting, som i sista minuten påkommer på grund av någon då inträffad händelse eller nyck, utan önskan att protokollräkning skall äga rum kommer naturligtvis att bero på ärendets beskaffenhet, och ärendets beskaffenhet har man ju kännedom om på förhand, i alla händelser sist från föregående bordläggningsplenum. Och precis som det ju nu ofta händer, att en ledamot i förväg hos talmannen begär ordet i en viss fråga eller vid en viss punkt, så kan ju på samma sätt förfaras i fråga om protokollräkningen; om en person vänder sig till talmannen och begär protokollräkning vid en angiven punkt i ett visst betänkande, med skriftlig uppgift å det erforderliga antalet »faddrar», föredrager talmannen detta i laga ordning och tillser därvid att alla de femton äro vid sammanträdet närvarande.

Protokollräkning kan endast avse den slutliga voteringen i visst ärende. Härav framgår till en början, att man icke kan uppträda och begära protokollräkning vid alla omröstningar vid ett plenum eller vid alla omröstningar i vissa frågor, utan man måste framställa sådan begäran särskilt för varje ärende, för varje punkt. Härav framgår även, att protokollräkning kan avse blott den slutliga voteringen. Även om begäran framställes aldrig så tidigt, är det blott i huvudvoteringen, som det blir protokollräkning, oavsett huru många omröstningar om kontrapositioner som dessförinnan förekomma.

Begäran om rösträkning i allmänhet — icke bara protokollräkning — skall framställas öppet. Jag anser det vara överensstämmande med den nya författningens mening, att denna begäran icke framställes så »anonymt», som begäran om votering nu ofta framkommer. Jag tillåter mig i detta sammanhang erinra om, att det i äldre tider var sed här i kammaren att alltid i protokollet anteckna, vem som begärde votering. Under de senare åren har jag sökt återinföra denna sed, som jag tycker är ganska god, men då jag icke velat fråga, vem det var, som ropade på votering, har den icke kunnat genomföras fullständigt. Jag tror, att det skulle vara rätt nyttigt att återgå till denna gamla praxis. I alla händelser anser jag givet, att i fråga om rösträkning den, som önskar, att dylik skall förekomma, öppet framträder och begär det, varvid hans namn antecknas i protokollet. Dock, även här en liten modifikation: för att protokollet icke skall överlastas med alltför många namn, före-

ställer jag mig, att det i sådana fall, då protokollräkning begäres, kan vara nog, om talesmannens namn antecknas i protokollet, under det att »faddrarnas» tillvaro och antal blott konstateras.

Rösterna skola ledamöterna avgiva från sina platser. Skulle man strängt tillämpa vår ordningsstadga, kan man ifrågasätta, om icke ledamöterna, när de avgiva sina röster, borde stiga upp. Det heter ju, att man icke får tala i kammaren annat än stående, och ur kontrollsynpunkt tror jag detta skulle vara ganska fördelaktigt. Jag vill emellertid icke bestämt påyrka det. Jag överlämnar det till kammarens eget gottfinnade. Från regeln, att man ej får rösta annat än från sin plats i kammaren, gives det, såsom herrarna nyss hade tillfälle att iakttaga, ett undantag, i det att de, som anmodats att föra omröstningsprotokollet, få rösta från sina platser vid talmansbordet. Vid upprop till omröstning måste man svara »ja» eller »nej» eller »avstår». Det duger ej att komma med »kvittat» eller något dylikt.

Slutligen ber jag att få noga inskräpa, att den, som vid upprop icke svarar, betraktas såsom frånvarande. Därifrån medgives ingen vädjan. Något andra upprop förekommer icke. Ej heller kan det någonsin vara en ledamot tillåtet att under pågående omröstning utom sin tur eller efter omröstningen avgiva sin röst. Detta kan kanske stundom synas lite hårt, men det är nog nödvändigt; och för övrigt är det ju detsamma, som alltid tillämpats vid den slutna omröstningen.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om införande av proportionellt valsätt vid val av ledamöter i folkskolestyrelse.

Om
proportionella
val till folk-
skolestyrelse.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft dels motionen nr 5 i första kammaren av herr *Eli Svänsson*, dels de likalydande motionerna nr 140 i första kammaren av herr *Luterkort* och nr 198 i andra kammaren av herr *Västberg*, dels ock de likalydande motionerna nr 141 i första kammaren av herr *Luterkort* och nr 199 i andra kammaren av herr *Västberg*, i vilka motioner hemställts:

a) i motionen I: 5, att riksdagen måtte till Konungen avlåta skrivelse om ändring i författningarna så, att såväl inom stadsfullmäktige som å kyrkostämman val till folkskolestyrelse måtte tillåtas försiggå proportionellt på sätt, som om proportionella val vore föreskrivet;

b) i motionerna I: 140 och II: 198, att riksdagen måtte besluta, att 4 § i lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Där ej — — — — röstberättigade.

Val av ledamöter i skolstyrelse sker, där två eller flera personer skola utses, proportionellt på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer, valet avser, ökat med 1.

Val av — — — — avgångne.

Domkapitlet — — — — — erforderligt.

Kvinna — — — — — uppdraget.

Ledamöter — — — — — företråde.»

c) i motionerna I: 141 och II: 199, att riksdagen måtte besluta, att 1 § 1 mom. stadgan den 13 juni 1913 om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m. måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Då val — — — — kyrko- och skolråd, folkskolestyrelse samt landsting — — — — — är föreskrivet.»

Om
proportionella
val till folk-
skolestyrelse.

(Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Strömberg*, *David Bergström*, *Almkvist*, *Bäckström* och *Hallén*, vilka ansett, att konstitutionsutskottet med anledning av de föreliggande motionerna bort hemställa, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t begära framläggande av förslag i ändamål att val till folkskolestyrelse måtte förrättas enligt proportionellt valsätt.

Herr **Strömberg**: Herr talman, mina herrar! Konstitutionsutskottet har här avgivit utlåtande rörande ett par motioner, vilka båda gå ut på införande av proportionellt valsätt vid val av ledamöter i folkskolestyrelse. Den ena motionen, av herr Luterkort, går ut på omedelbar lagändring, den andra, av herr Eli Svänsson, avser en skrivelse till Kungl. Maj:t i samma syfte.

Utskottet har behandlat dessa motioner mycket välvilligt och förklarat, att syftet med desamma är värt allt erkännande; »följdriktigheten», säger utskottet, »och den praktiska lämplighetens krav synas nämligen tala för att principen om proportionellt valsätt utsträcket även till val av ledamöter i folkskolestyrelse». Längre vill emellertid utskottet för närvarande icke gå. Det ger detta erkännande, men ingenting vidare. Att omedelbart gå på lagändring har man icke funnit tillrädligt, då det har ansetts, att en mera ingående undersökning torde vara påkallad, och denna synpunkt är givetvis i och för sig riktig. Men utskottet har heller icke kunnat biträda kravet på en skrivelse till Kungl. Maj:t, oaktat angelägenheten av en lagändring oförbehållsamt erkännes. Det är i detta sistnämnda avseende som utskottet icke helt kunnat enas. Vi reservanter ha föreslagit, att riksdagen måtte biträda den föreliggande motionen, och jag skall därför be att i detta sammanhang med några ord få närmare motivera denna reservanternas ståndpunkt.

När denna fråga år 1923 i form av liknande motioner förelåg i riksdagen, avslogos desamma under hänvisning till, att frågan skulle tagas upp i samband med utredningen, huruvida ett representativt system skulle kunna införas i den kyrkliga kommunen. Nu föreligger sedan en tid tillbaka denna utredning, och den upptar också ett utarbetat förslag till proportionellt valsätt vid val av folkskolestyrelse. Det uppges emellertid, att denna utredning i sina huvuddrag varit utsatt för så mycken kritik, att det är synnerligen ovisst, om den kommer att föranleda något förslag från Kungl. Maj:ts sida. Skulle detta påstående vara riktigt — och åtskilligt har på sista tiden pekat i denna riktning — så synes det icke vara lämpligt att på endast formella skäl hindra en lagstiftning, om vilken man uttalar, att den vore både nyttig och önskvärd, och som man också, det kan jag tillägga, i en hel del städer tillämpar, trots att den icke förefinnes. I min hemstad t. ex. sitter för närvarande den hälft av folkskolestyrelsen, som är vald av kyrkostämman, på proportionella val, enär man vid den kyrkostämman, då valet företogs, ansåg det vara givet, att då det fanns proportionella val, skulle man tillämpa detta valsätt och, då intet överklagande skedde, vann beslutet naturligtvis laga kraft.

Utskottets majoritet tycks för övrigt vara fullständigt enig med reservanterna i själva sakfrågan. Enligt vår mening kunde man därför lika gärna taga in motiveringen i ett yrkande i stället för att, såsom här sker, gå till ett avslagsyrkande.

Utskottet framhåller nämligen till slut, »önskvärdheten av att förevarande spørsmål inom kort i utrett skick förelägges riksdagen, vilket torde kunna ske även utan samband med andra i ömförmälda sakkunnigbetänkande berörda frågor». Ja, detta är egentligen i sak vad reservanterna i denna fråga velat

få fram, men ett uttalande icke endast i motiveringen utan även i klämman. Vi anse nämligen, att Kungl. Maj:t icke har någon som helst anledning att läsa motiveringen till ett avslagsyrkande men däremot tydligen bör beakta ett riksdagens direkta uttalande i saken. Vår ståndpunkt förefaller så mycket mera riktig, som icke riksdagen tidigare gjort något uttalande i denna speciella punkt. Det är icke så, att man med denna fråga upprepade gånger har besvärat Kungl. Maj:t. Riksdagen har icke alls begärt något dylikt lagförslag av regeringen. Riksdagen har tidigare avslagit liknande förslag, därför att det varit känt, att frågan skulle förekomma i ett större sammanhang. När detta sammanhang nu icke synes föreligga, hava vi reservanter funnit det vara riktigast att bifalla föreliggande motioner så tillvida att man får fram ett skrivelseförslag.

Jag ber således att få yrka bifall till reservationen.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Den siste ärade talaren yrkade bifall till reservationen, vilken ju, såsom han själv antydde och såsom reservationen anger, utmynnar i en skrivelse till Kungl. Maj:t. Samme talare riktade emot utskottsmajoriteten den anmärkningen, att den lika gärna kunnat gå med på en skrivelse nu, då utskottet ändå så pass livligt tillstyrkt motionens syfte. Nåväl, det kan han hava rätt i. Utskottsmajoriteten har emellertid därvid följt gammal hävd, som säger, att man icke bör besvara Kungl. Maj:t med skrivelser i ärenden, som ligga under utredning.

Talaren påpekade vidare, att 1923 års konstitutionsutskott, vilket hade till behandling ett ärende av enahanda art som det föreliggande, hänvisat till att de s. k. församlingssakkunniga då redan tagit upp frågan till behandling och kommit till det resultat, att, då det var fråga om val av folkskolestyrelse, detta val skulle ske proportionellt. Jag skall bara, herr greve och talman, här be att få göra en liten parentes angående detta förslag, nämligen att det går i den riktningen, att överhuvud taget hela folkskoleväsendet skulle så att säga sekulariseras, så att kyrkostämmans befattning med dessa saker skulle helt och hållet bortfalla.

Frågar man sig emellertid nu, vad det är för nytt, som inträffat, sedan 1923 års riksdag godkände konstitutionsutskottets utlåtande det året och utskottets då anförda skäl, att man rimligtvis icke borde ånyo besvara Kungl. Maj:t, då ärendet ändå var föremål för behandling, blir svaret på den frågan, att strängt taget ingenting annat inträffat, än att, såsom talaren också påpekade, dessa församlingssakkunniga numera avgivit sitt utlåtande och att detta utsatts för stark kritik. Ja, detta är visserligen uppgifter, som man känner till, men den omständigheten, att de sakkunnigas förslag blivit utsatt för kritik, kan väl icke hindra, att de sakkunnigas utredning kommer till beaktande. Det finns inga förslag i världen, som icke bliva utsatta för kritik och det är väl meningen också. Det finns väl knappast ett sakkunnigeförslag, som icke blivit omarbetat på ett eller annat sätt. Men de tankar, som äro framställda i denna utredning, komma väl givetvis under Kungl. Maj:ts prövning, och det är väl icke tänkbart, sådan som utvecklingen nu är, att icke frågan om proportionella val skulle tagas upp, icke minst därför att de sakkunniga själva gjort det.

Utskottsmajoriteten hade sålunda den bestämda meningen, att en ny skrivelse i ärendet icke skulle kunna bringa några nya synpunkter under Kungl. Maj:ts beprövande, icke lämna något nytt i ärendet, som icke Kungl. Maj:t redan kände, och att de synpunkter, som redan framhållits, givetvis skulle komma till beaktande.

Jag har för min del en annan åsikt än den siste ärade talaren, då han sade, att då Kungl. Maj:t behandlar ärenden av ifrågvarande art och går att

*Om
proportionella
val till folk-
skolestyrelse.
(Forts.)*

Om
proportionella
val till folk-
skolestyrelse.

(Forts.)

pröva ett sakkunnigeförslag, hänsyn icke skulle tagas till vad riksdagen uttalat och till vad som framkommit i motioner och på annat sätt. Det är alldeles påtagligt, att allt, som i ett ärende kan lända till upplysning och som är av intresse, kommer under beaktande. Dit hör också ett utlåtande sådant som detta och en diskussion sådan som den, som här föres. Jag upp-repar således, att utskottsmajoriteten ansåg, att ingenting nytt, ingenting i sak skulle kunna bibringas Kungl. Maj:t genom att ännu en gång besvåra Kungl. Maj:t med en skrivelse. Det är denna gamla hävd, kan jag säga, som vår riksdag länge hållit på, som gjort, att utskottsmajoriteten ansett sig böra avstyrka motionen i dess helhet.

Den siste ärade talaren sade vidare, att någon motvilja mot motionens syfte icke kommit till synes i utskottsutlåtandet. Nej, det har det visst icke, utan tvärtom. Jag skall vidare be att få omtala en liten erfarenhet, som även den siste ärade talaren jämväl var inne på litet grand och som visar, att det väl icke är så farligt med ett litet uppskov på detta område. Han sade, att i den stad han tillhör, har, trots det att några lagbestämmelser icke finnas om att folkskolestyrelse skall tillsättas enligt proportionellt valsätt, ett dylikt valsätt dock blivit i praktiken tillämpat. Jag har samma erfarenhet, och det konfirmerades från flera håll inom utskottet, att man förfar på liknande sätt inom många andra kommuner. De enda kommuner, som kunnat tillämpa denna bestämmelse, äro emellertid städerna, eftersom endast de hava folkskolestyrelse, men där brukar man alltid, då det gäller val, lämna ärendet i ett förberedande stadium till en valberedning, som föreslår namn. I denna valberedning brukar alltid, ja oftast åtminstone, tagas hänsyn till de olika partiernas ställning, så att beredningen vid förslaget framställande fäster avseende just vid denna omständighet. Nu är det ju sant, att motionärerna peka på en del fall, där detta valsätt icke blivit tillämpat. Jag vågar ändå beteckna dem såsom undantagsfall. Det kan visserligen hända något sådant, men om det skulle inträffa på något enstaka ställe, kan detta förhållande näppeligen vara av så allvarlig art, att man på den grund skall forcera fram en dylik lagstiftning.

Nu trodde den siste ärade talaren, att det skulle ligga inom möjligheternas område, att man skulle kunna i den delen göra en separat lagstiftning. Ja, det skulle ju kunna vara möjligt, och utskottet har även påpekat det, men jag vågar knappast tro, att det kommer att gå till på det sättet, ty denna fråga om — jag kan ju populärt kalla den så — folkskoleväsendets sekularisering kan icke skjutas upp under alltför lång tid. Det är möjligt, att man kommer att välja den väg, som de församlingssakkunniga anvisat, men det är icke säkert. Den kritik, som riktats emot dessa sakkunnigas förslag, vilken den siste ärade talaren också omnämnde, är ju sådan, att det kan hända, att man söker sig en annan väg i stället. Jag kan emellertid utan att föregripa utredningen nämna, att det på utskottets bord ligger en annan fråga i samma ärende, som kanske också kan vara ett uppslag i den riktningen, och jag kan möjligen också antyda vad det gäller, nämligen att man skulle göra sekulariseringen så att säga fakultativ och sträcka ut just 1909 års lag att gälla även på landet, så att man kunde välja folkskolestyrelse i stället för skolstyrelse under vissa förhållanden. Även den linjen kommer nog under prövning, men om det sker, är det lika säkert, att 1909 års lag då behöver en omarbetning, och därför tjänar det ingenting till att separat komma fram med ett förslag i den riktning motionärerna anvisa. Utsikterna för att få en direkt separat lagstiftning äro, såvitt jag förstår, icke stora, ty jag tror icke, att Kungl. Maj:t kommer att lägga fram förslag om en sådan liten separat lagstiftning, utan den får nog lov att komma i sammanhang med den stora frågan, och den kan icke dröja länge, såsom jag förut en gång antytt.

Då i stort sett just den princip, som man gjort sig till målsman för, blir tillgodosedd vid val av folkskolestyrelse, kan jag för min del icke se någon olägenhet i ett uppskov, så mycket mer som en separat lagstiftning aldrig är att förorda i ett sådant stort system som vårt kommunalförfattningssystem.

Ehuru jag för min del, herr greve och talman, icke har det ringaste att erinra emot den princip, som här uttalats, anser jag mig böra, med vidhållande av gammal hävd, yrka på, att icke riksdagen skriver och besvärar Kungl. Maj:t ånyo i detta ärende.

*Om
proportionella
val till folk-
skolestyrelse.*

(Forts.)

Herr Luterkort: Herr talman, mina herrar! Konstitutionsutskottets ärade ordförande har ju vitsordat de uppgifter, som lämnats om, att den motivering, som konstitutionsutskottet använt, egentligen också skulle kunnat användas för motivering för bifall till det av reservanterna framlagda förslaget. Han har emellertid huvudsakligen till stöd för sin ståndpunkt stött sig på det förhållandet, att konstitutionsutskottet följt gammal hävd, då konstitutionsutskottet icke velat förorda någon utredning beträffande en fråga, som på det sätt som här är fallet ligger under utredning.

Jag ber med avseende därå få säga såsom min uppfattning, att det i detta fall ändå är en alldeles särskild mening med en positiv framställning i ärendet, ty som konstitutionsutskottet ju har konstaterat förhåller det sig så, att frågan kan framläggas utan samband med de övriga i sakkunnigebetänkandet berörda frågorna. I det hänseendet vill jag vidare framhålla, att just den omständigheten, att detta kommittébetänkande omfattar ett stort komplex av frågor och med så vidsträckta konsekvenser förenade spörsmål, gör, att jag i motsats mot herr utskottsordföranden i detta ser ett skäl för, att riksdagen ändå tager position till frågan, huruvida icke de i motionerna framförda spörsmålen böra framföras till separat avgörande. Så bör enligt mitt förmenande ske, då det, enligt min mening, till full evidens styrkts, att den ifrågasatta lagändringen är ur såväl principiell som praktisk synpunkt av behovet påkallad.

Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att det här icke rör sig om sekulariseringen, i större eller mindre grad av folkskolestyrelsen, utan att det endast är fråga om, huruvida *det proportionella valsyste*met bör komma till tillämpning med avseende på folkskolestyrelse eller icke. Det är verkligen en begränsad fråga, som här föreligger till avgörande, och då det är av alla myndigheter, som yttrat sig häröver, av alla kommitterade ävensom av konstitutionsutskottet nu vitsordat, att principen äger giltighet, och att det är riktigt, att val till folkskolestyrelse bör ske proportionellt, så menar jag, att det finns verkliga skäl för reservanternas ståndpunkt.

Det är klart, att jag icke har något att erinra emot konstitutionsutskottets ståndpunkt, att man icke kan, ehuru väl man föreslår en positiv lagändring, här på rak arm göra denna lagändring nu, men jag föreställer mig, att de ändringar, som behöva vidtagas, i alla fall icke äro av sådan invecklad beskaffenhet, att de icke kunna, därest principen är klar, redan till nästkommande års riksdag verkställas och framläggas för riksdagen till slutlig prövning.

Då, som sagt, såväl principiellt som praktiskt behovet av den föreslagna lagändringen är vitsordad, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Om
proportionella
val till folk-
skolestyrelse.
(Forts.)

Herr *Luterkort* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och justerades en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen därpå efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och tillkännagavs, att beslut i frågan blivit av kammaren fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets memorial nr 18, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden jämte i ämnet väckta motioner, punkten 2.

Förra delen av utskottets hemställan bifölls.

Senare delen av utskottets hemställan förklarades, då den förutsättning, som låg till grund för densamma, ej inträffat, hava förfallit.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om införande i ordningsstadgan för riksdagens första kammare av viss bestämmelse rörande val av riksdagens revisorer för granskning av stats-, banko- och riksgäldsverkan, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckt motion om ersättning till förre torvingenjören Lars Jönsson för mistad anställning;

nr 20, i anledning av väckt motion om uppflyttning i högre löneklass av uppsyningsmannen vid Långholmens sinnessjukavdelning R. Okeijn;

nr 21, i anledning av väckt motion angående löneförmånerna för vissa befattningshavare vid Centralfängelset i Mariestad; samt

nr 22, i anledning av väckt motion om viss ändring i kungörelsen den 7 juli 1921 angående understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter; och
nr 12, i anledning av väckt motion om höjning av tullsatsen för lösa glas till termosflaskor.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 14, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående vissa åtgärder på grund av riksgäldskontorets avflyttning från riksdagshuset m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 28, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; samt

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående statsbidrag till vinterväghållningen.

*Ang.
statsbidrag till
vinter-
väghållningen.*

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 247, av herr *Lindmark*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning framlägga förslag till sådan ändring i gällande väglag, att statsbidrag måtte utgå för vinterväghållning efter samma grunder som för vägunderhåll den tid marken vore bar.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion II: 247 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Tjällgren**: Herr förste vice talman, mina herrar! Det kan ju kanske anses omotiverat och till och med lönlöst att taga till orda, när man har en mot ett enhälligt utskott avvikande mening i en fråga, men då jag anser, att denna fråga är av den allra största betydelse för dem det närmast gäller, nämligen de väghållningsskyldiga, har jag emellertid ansett mig böra säga några ord.

I en motion i andra kammaren har herr *Lindmark* på Norrlandsbänken hemställt, »att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning framlägga förslag till sådan ändring i gällande väglag, att statsbidrag må utgå för vinterväghållning efter samma grunder som för vägunderhåll den tid marken är bar». Jordbruksutskottet har emellertid efter en enligt min mening ganska kort motivering hemställt, att förevarande motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Såsom i motionen säges är det ju så för närvarande, att statsbidrag för väg-

Ang.
statsbidrag till
vinter-
väghållningen.
(Forts.)

underhåll utgår endast under den tid, då marken är bar, nämligen för s. k. sommarvägunderhåll. Under den tid, då vägarna äro besvärade av snö och is, utgår däremot icke statsbidrag. Detta är enligt min mening ett uppenbart missförhållande och en orättvisa. Orättvisan består naturligtvis då främst däri, att i de delar av landet, där man har barmark nästan hela året om, har man statsbidrag till vägunderhållet nära nog under hela året, medan i de delar av landet däremot, där det under flera månader av året ligger snö på vägarna, t. ex. i de norrländska länen, där vi hava snö på marken kanske 5 à 6 månader om året, får man underhålla vägarna utan statsbidrag under en stor del av året. Utskottet medger emellertid, att enighet fortfarande torde vara rådande »om det berättigade i att statsbidraget utsträcker sig till utgå jämväl för vinterväghållning». Med andra ord, utskottet anser motionärens framställning berättigad och även behjärtansvärd, föreställer jag mig, men likväl hemställer utskottet, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

För min del måste jag säga, att jag icke riktigt kan fatta jordbruksutskottets ståndpunkt i förevarande avseende. Det av utskottet anförda skälet för dess avslagsyrkande är, att utskottet har ansett, att man bör vänta med denna reform, så att man skall kunna lösa denna fråga i sammanhang med den väntade kommunalskattereformen. Det skälet anser jag för min del icke vara övertygande och icke heller fullt bärande. Redan nu torde det vara allmänt erkänt, att grunderna för vägskattens utgörande äro allt annat än rättvisa och mycket föräldrade. Jag skulle nästan tro, att det icke finns en enda inom denna kammare, som vill påstå, att grunderna för vägskattens utgörande äro rättvisa enligt nuvarande tidsförhållanden. Det är väl knappast någon, som kan bestrida riktigheten av denna min uppfattning.

Nu är det väl så, att vi visserligen vänta den nya kommunalskattereformen, men jag antager, att icke utskottet eller någon ledamot här i kammaren vet, hur snart denna reform blir genomförd. Det kan hända, att den blir genomförd inom ett eller ett par år, men det skulle kunna tänkas, att det kommer att dröja flera år, innan vi få den genomförd. Om nu jordbruksutskottets mening skulle bliva rådande i detta fall, så skulle vi kunna få vänta i flera år, innan vi finge denna rättvisa lagändring genomförd. Detta anser jag icke vara riktigt eller rättvist.

Ett annat skäl för bifall till vad motionären föreslagit är, enligt min mening, det allt mer och mer växande kravet på förbättrad vägunderhållning vintertid för att möjliggöra biltrafik även under vintern, och det är ett skäl, som jag tycker utskottet borde hava tänkt på. En sådan förbättrad väghållning kräver naturligtvis betydande kostnadsökningar och lägger man därtill de ökade kostnaderna för väghållningen i dess helhet, som faktiskt uppstått under de senaste åren, är det fara värt, att dessa kostnader till sist svälla ut så, att det blir omöjligt för vederbörande att bära desamma. Därför är, enligt min mening, en lagändring i förevarande avseende med det allra första av nöden, och riksdagen har ju också under de senare åren flerfaldiga gånger gått in för partiella ändringar av gällande väglag. Jag tycker verkligen, att utskottet hade bort kunna tillstyrka den här ändringen, som enligt mitt förmenande måste anses vara synnerligen rättvis och av behovet påkallad.

Jag vill till sist säga att, ehuru naturligtvis den här saken måste vara av största betydelse, ja, kanske av större betydelse för de norra delarna av riket än för de södra, så behöver den icke därför bliva någon s. k. norrlandsfråga. Samtidigt måste jag också uttrycka min förvåning över, att icke de ledamöter av jordbruksutskottet, som äro norrlänningar, ansett det lämpligt att reservera sig mot utskottets beslut. Jag förstår nu, att utskottets vice ordförande, om han kommer att taga till orda här, kommer att säga, att man insett det riktiga och behjärtansvärda i motionen, men att man på

grund av vissa skäl, som äro anförda i utskottets motivering icke kunnat gå med på motionen.

Som frågan nu ligger, är det kanske icke lönt att yrka bifall till motionen, och jag skall därför avstå därifrån denna gång.

Ang.
statsbidrag till
vinter-
väghållningen.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner angående ändring av bestämmelserna rörande vägsyn.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om ändring i de allmänna grunderna för hushållningssällskapen.

I en inom första kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 175, av herr *Lindhagen*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta den ändring i de allmänna grunderna för hushållningssällskapen:

1:o) att 2 § erhöles följande ändrade lydelse: »Envar kommunalt röstberättigad äger efter därom gjord, av ledamotsavgift åtföljd, skriftlig anmälan inträda såsom ledamot i hushållningssällskap, inom vars område han är bosatt»; eller

2:o) om detta ej kunde bifallas, att sagda 2 § erhöles den förändrade lydelsen, att envar kommunalt röstberättigad, vilken idkade lant- eller hushållning eller därtill hörande binäring, eller fiske eller hemslöjd eller väsentligen försörjde sig såsom lant- eller skogsarbetare, skulle äga inträda som ledamot.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion I:175 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Lindhagen*: Ibland de frågor, som äro av grundläggande vikt för jordbruket, är också dess organisation. Vid förra riksdagen förelåg även en fråga om organisationen av de kommande jordfrågorna — icke blott egnahemsrörelsen, som hushållningssällskapen har om hand — och förslaget föll då, men det har återkommit i år med, såsom det förljudes, möjligtvis utsikt till någon liten framgång. Om man däremot vill falla tillbaka på hushållningssällskapens organisation såsom en huvudsaklig, även för framtiden gällande organisation för behandlingen även av de sociala jordfrågorna, såsom många önska, kan det ju vara av vikt, att den s. k. demokratiseringen av hushållningssällskapen åtminstone till formen blir bättre genomförd än senast skedde. Även med de uppgifter, som hushållningssällskapen för närvarande hava, bör detta vara en ingalunda alldeles oviktig angelägenhet. Nu är det dock på det sättet, att endast vissa näringsidkare ha fritt tillträde till hushållningssällskapen. Dessutom kunna de senare rekryteras genom inval, beroende naturligtvis på de styrandes önskingar och tämligen stora gottfinnande.

Det föreslogs förra gången, att invalsrätten skulle bortfalla, och att vilken som helst kommunalt röstberättigad skulle få tillträde till hushållningssällskapen, eller alternativt att lantarbetarna åtminstone skulle få tillträde. Nu har i år denna motion av mig upprepats, därför att det är ett av de många småled i jordfrågorna, som måste till, för att systemet skall bli någorlunda fulländat. Då går det ej an, förefaller det mig, att såsom förut förfara så, att endast

Om
utvidgning av
rätten
till inträde i
hushållningssällskap.

Om
utvidgning av
rätten
till inträde i
hushållnings-
sällskap.
(Forts.)

näringsidkare, sådana som idka jordbruk och fiske som näring, skola få fritt tillträde till hushållningssällskapen, utan även lant- och skogsarbetarna måste komma med, då ju dessa i hög grad äro beroende av, hur jordfrågan gestaltar sig, och deras enda framtidsmål är att också få ett eget hem på landet. Då bör väl denna klass även vara självskriven lika väl som de, vilka redan innehava något jordbruk. Ty vad är det egentligen för logik i, att, när man vill skaffa jord åt de medborgare, som icke ha någon, så skall till den organisation, som skall ordna detta, endast de, som redan ha något, äga tillträde, men icke de, som vilja ha något och för vilka det ligger närmast till hands att kunna få det. Att således utestänga lant- och skogsarbetarna från en verksamhet, som närmast avser deras angelägenheter, kan väl åtminstone icke vara en formal-demokratisk ordning.

Nu vill jag gärna medge, något som erfarenheten också, tyvärr, bestyrkt, att formerna nog icke betyda så mycket. Det kan ju hända eller är snarare sannolikt, att om dessa personer få rätt till tillträde, det gamla styrelsesättet och den gamla maktbefogenheten komma ändock att sitta kvar i orubbat bo. Det är så många anledningar som göra, att formerna icke komma att motsvara sitt ändamål och så även på detta håll. Men i alla fall förefaller det mig tämligen självklart, att det åtminstone för skams skull bör tillämpas den demokratiska organisation, som här förordas, och icke en form, som är så bristfällig, som jag nyss tillät mig framhålla.

Nu säger utskottet, att saken har nyligen varit föremål för riksdagens bedömande. Men det är för mig intet skäl. Frågor komma ju oupphörligen upp här, även jordfrågor, fastän de nyligen varit föremål för riksdagens bedömande, och ensittarlagen exempelvis har riksdagen själv börjat lappa om, den ena riksdagen efter den andra, oavsett att den nyligen varit föremål för riksdagens bedömande. För övrigt ha vi nu haft nyval till andra kammaren, och det anses ju betyda en ny epok, då man bör komma igen med frågorna för att se, hur de ligga, åtminstone i andra kammaren. Detta kan vara, om icke ett mycket viktigt skäl, dock en ursäkt och förevändning för motionärerna.

Nu saknar utskottet vidare anledning att frångå den intagna ståndpunkten, förrän man avvaktat erfarenheten rörande den nya reformens verkningar. Men det är väl nästan ett spegelfäktteri allenast, ty vad är det egentligen man skall avvakta verkningarna av? Man kan väl i all rimlighets namn ej avvakta en sådan verkning av gällande författning, att de, som icke ha tillträde enligt författningen, skola få det i alla fall? Man förstår, att när här yrkas ändring i författningen för att giva ett vidgat och fritt tillträde, behöver man ej avvakta verkningarna av författningen, som måste bliva ändrad för att få in en ny grupp. Jag förstår ej vad utskottet menar med detta. Det är en s. k. förevändning, som man i det brådskande utskottsarbetet så lätt skriver på papperet, utan att man så mycket tänker på vad som därmed egentligen menas.

Utskottet har också tillagt, att det kan hända, och man får ju hoppas det, att hushållningssällskapens högsta styrande vid utövandet av sin invalsrätt icke alls skola vägra lant- och skogsarbetarna att också komma in i hushållningssällskapen. Det är således så, att denna stora klass, för vilken egnahemsrörelsen egentligen är till, endast skulle på nåder kunna bli invald någon gång, men icke hava fritt tillträde såsom de, vilka redan ha sina jordbruk på det torra. Det är naturligtvis ingen god ordning att vilja ordna det hela på det sättet, och jag kan ej förstå, att utskottet till och med varit enhälligt i att sätta en så ofantlig plump i sitt betänkande.

Nu har visserligen meddelats mig, att man inom vissa hushållningssällskap trots den gällande författningen släpper in dessa arbetare utan vidare. Men, såsom även framgår av utskottsbetänkandet, kunna de lagligen icke ha fritt tillträde, och således kan man väl ej heller låta sig nöja med en sådan

oviss, fri tolkning av författningen mot dess verkliga ordalydelse. För att rätten skall bli allmän och ovillkorlig, måste det också bli en klar avfattning och formulering.

Jag kommer mycket väl ihåg, vad herr Hellström vid 1923 års riksdag anmärkte på denna punkt. Det står i hans yttrande den gången: »Jag vill fästa herr Lindhagens liksom även kammarens uppmärksamhet på, att en fråga som denna naturligtvis framkommer till riksdagen såsom en kompromiss mellan olika åskådningar.» Det hade då varit några herrar — fastän det icke står i protokollet, har han sagt mig det — som på förhand voro inkallade till jordbruksdepartementet från olika partier. Kompromissvis kom man då överens, att man borde förorda det sättet, och efter denna kompromiss skulle vi nödvändigt rätta oss, jag vet ej hur länge, men i alla fall en mycket avsevärd tid. I motionen har framhållits, att efter nyval till andra kammaren anse sig till och med partiska kompromissarier liksom andra medskyldiga icke längre bundna av sådana där mera »skamliga avtal» för att tala juridik. Även ur den synpunkten har jag tilltrött mig att kunna komma fram med detta, såsom det förefaller mig, solklara och påtagliga förbättringsförslag.

Jag yrkar således bifall till förslaget i andra punkten av motionen.

Herr Hellström: Herr talman! Då vi så nyligen som 1923 ganska utförligt diskuterade denna fråga, och den organisation, som då bestämdes, trätt i tillämpning från och med den 1 januari innevarande år, och då varken motionären eller någon annan har någon erfarenhet av, hur denna ordning verkat med hänsyn till invalsrätten i fråga om de befolknings-element, som det här är fråga om, ber jag, herr talman, att få inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Det är ju alldeles lönlöst att gå in på ett bemötande av den siste talaren, då han trots mina erinringar fortfarande vill avvakta verkan av en lag, som förbjuder just denna verkan. Vad menar herr Hellström?

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till punkten 2 i den av herr Lindhagen i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av en kronans fordran mot jägmästaren i Kristinehamns revir Erik Danielsson;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa telegrafverket och statens järnvägar tillhöriga markområden; samt

nr 14, i anledning av väckt motion angående omorganisation av lantmannaskolorna.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående bestämda sammanträdestider för riksdagens kamrar, *Om bestämda sammanträdestider för riksdagens kamrar.*

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 138, hade herr Bergman hemställt, att första

*Om bestämda
samman-
trädestider
för riksdagens
kamrar.
(Forts.)*

kammaren måtte för sin del besluta följande tillägg till § 1 i de reglementariska föreskrifterna för riksdagen: Sammanträdena böra såvitt möjligt så anordnas, att regelbundet avbrott i förhandlingarna inträder efter tre, högst fyra timmars session. Kvällsplenum må icke utsträckas längre än till kl. 12 midnatt.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Bergman: Herr talman! Det finns som bekant ingenting vanskligare än att uppträda mot dåliga vanor. Att det är en dålig vana att behandla de viktigaste frågor vid en tidpunkt, då man icke är normalt i stånd att på ett fullt ansvarsmässigt sätt göra det — och det får man väl säga, att människor näppeligen i allmänhet äro framåt morgontimmarna efter en ansträngande dag — torde man väl vara tämligen ense om. Men, som sagt, det är mycket vanskligt att uppträda mot sådana mindre lämpliga vanor, och att få bort dem går icke i första taget. Traditioner äro alltid svåra att motarbeta. Emellertid är jag för min del övertygad om, att den tid kommer, då det sunnda förnuftet skall segra även i denna fråga.

Utskottets huvudskäl mot detta förslag tyckes vara, att riksdagarna skulle komma att förlängas på det sättet. Men samtidigt med att utskottet gör detta gällande, söker utskottet visa, att det är rätt sällan som sådana nattplena förekomma. Men om så är, reduceras ju också faran för ökad tidsutdräkt. Är det sällan det förekommer, kan det icke bli någon nämnvärd förlängning av riksdagen, om ändringen genomföres.

Men det finns en annan sak att betänka, och det är, att även om dylika nattplena förekomma tämligen sällan, är det vanligen just i sådana fall, då de allra viktigaste frågor behandlas. Det är just dessa synnerligen stora och viktiga frågor, som föranleda långvariga debatter, då sammanträdena ej taga slut förrän ytterst sent. Man måste säga, att det är något fullständigt ansvarslöst att fatta beslut i närvaro av ett tjugotal personer angående en så viktig fråga som t. ex. konstitutionsutskottets dechargebetänkande, vilket hände vid ett nattligt plenum i fjol, liksom ock i fråga om flera andra ärenden.

Jag skall emellertid icke länge upptaga tiden med denna fråga, då den redan fallit i andra kammaren. Jag vill emellertid tillägga, att när utskottet tyckes göra gällande, att det är bra som det är, i stort sett, och särskilt betonar, att det skulle vara olämpligt att få ett regelbundet avbrott på förmiddagen, så har utskottet därmed uttryckligen sagt ifrån, att det är i sin ordning, att riksdagsmännen skolka. Det är praktiskt sett fullkomligt otänkbart, att varje ledamot verkligen skulle sitta på sin plats från kl. 11 f. m. till kl. 4 à 5 e. m. i ett sträck och ännu mindre från kl. 8—2 på natten. Det är ju ingen, som tyckes begära, att man skall göra det, det visar bl. a. anordningen med buffé mitt under sammanträdet. Genom att, som utskottet nu gör, knäsetta den grundsatsen att riksdagsmännen ej behöva vara närvarande vid debatterna, bidrager man till att sänka betydelsen av dessa debatter och överhuvud taget sänka riksdagens anseende. Jag menar för min del, att det skulle vara synnerligen önskvärt, att man kunde få till stånd något så när rimligt avpassade sammanträden och därmed också öka frekvensen vid dem. Det skulle höja värdet av riksdagsarbetet.

Då, som sagt, frågan fallit genom andra kammarens beslut, skall jag ej vidare upptaga kammarens tid, men jag yrkar naturligtvis i alla fall bifall till min motion.

Herr Anderson, Erik: Den föregående ärade talaren har sagt, att utskottet skulle ha givit ett visst erkännande åt, att riksdagsmännen kunna få skolka fram på natten. Det ha vi visst icke gjort. Det vill jag för min del taga avstånd från. Emellertid har motionären hemställt, att kammaren, såvitt möjligt, skulle så ordna sitt arbete, att regelbundna avbrott i förhandlingarna inträdde efter högst 3 å 4 timmars session, och vidare att kvällsplenium icke måtte utsträckas längre än till kl. 12 midnatt.

*Om bestämda
samma-
trädestider
för riksdagens
kamrar.
(Forts.)*

Om man nu skulle införa denna princip om raster i kamrarna, skulle detta kunna medföra, att arbetet finge mitt under ett ärendes behandling avbrytas, och vidare, om arbetet skulle upphöra kl. 12 på natten, skulle det kunna medföra samma sak, ty det är omöjligt att på förhand bestämma, hur lång tid ett ärendes behandling kommer att taga. En sådan anordning skulle enligt min mening kunna ogynnsamt inverka på kamrarnas arbete. Vidare skulle det också vid ett eller flera tillfällen medföra, att föredragningslistan icke skulle hinna genomgås på en dag. Därav följer, att det arbete, som på det sättet lagras på kamrarnas bord, måste på ett eller annat sätt avverkas, och detta skulle då ske antingen genom straffplenium eller genom att överföras till nästa sammanträde. I fråga om straffplenium skulle dessa på ett betänkligt sätt förrycka utskottsarbetet och böra därför undvikas. Skall det ske på det ordinarie plenium, som inträffar näst efter det, då arbetet blivit lagrat på föredragningslistan, kommer det att medföra en utsträckning av riksdagstiden, som ej är önskvärd.

Jag ber vidare att få hänvisa till den ändring i kamrarnas arbete, som genom den öppna omröstningens antagande nu skett. Vi böra, innan någon förändring i kamrarnas arbete vidare företages, avvakta resultatet av denna nya ordning. Slutligen skulle jag vilja framhålla, att jag icke tror, man anser det vara bra, att kamrarnas arbete allt för mycket kapslas in i reglementariska föreskrifter. Jag tror, att det är bäst, att ungefär som hittills skett arbetet ordnas efter vad som är lämpligt i varje särskilt fall.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Bergman: Endast en liten replik till den siste talaren. Han säger, att det icke är önskvärdt att binda riksdagen allt för mycket genom reglementariska föreskrifter. Det är riktigt, att därest man på frivillighetens väg kunde åstadkomma, vad som i motionen begäres, så vore det bättre att gå den vägen. Det har emellertid visat sig, att det icke går att få en bättre ordning på frivillighetens väg, och då måste man ju försöka en annan. Jag vill erinra om, att den anordning, som nu föreslås, redan är genomförd i fråga om arbetet i utskotten, där man ju har regelbundna lunchraster, visserligen genom frivillig överenskommelse, och det har där kunnat förekomma utan några olägenheter; tvärtom har systemet där ansetts fungera synnerligen bra. Den olägenhet, som den föregående ärade talaren befarade komma att uppstå vid kamrarnas förhandlingar, tycks ej alls ha förekommit i utskottens arbete.

Nu är det visserligen sant, att i utskottens förhandlingar icke deltaga så många personer som vid kamrarnas plena. Det är sant, men i själva verket betyder det ingenting i avseende på denna sak, ty debatterna pågå som bekant ännu flitigare där än under kamrarnas plena. Det argument, som anförts om, att det icke är lämpligt att göra ett avbrott i en frågas behandling, skulle därför också kunna gälla utskottens arbete, men där har det gått utan olägenhet. Det går för övrigt i alla möjliga andra stora offentliga församlingar, där man ofta, ja man kan säga vanligen, har regelbundna avbrott och regelbundna sammanträdestider. Varför skulle det då icke också kunna gå väl för

*Om bestämda
samman-
trädestider
för riksdagens
kamrar.
(Forts.)*

sig här i kamrarna? Att talmannens skyldighet att icke avsluta sammanträdet mot kammarens vilja skulle lägga hinder i vägen synes orimligt, då kammaren, i fall den insätter den begärda bestämmelsen i ordningsstadgan, ju därmed redan uttryckt sin vilja i denna riktning.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om dels visst tillägg till § 18 i ordningsstadgan för riksdagens första kammare, dels ock visst tillägg till § 10 mom. 1 i nämnda stadga.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts den 27 i denna månad å rikssalen avgivna svar i anledning av vissa utav innevarande års riksdag antagna grundlagsändringar; och skulle detsamma innehåll meddelas riksdagens kanslideputerade för att iakttagas vid riksdagsbeslutets uppsättande.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 63 och 67 hänvisades dessa, nr 63 till behandling av lagutskott och nr 67 till bevillningsutskottet.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 24, i anledning av väckt motion om anslag till nedschaktning av dubbel-spårsanläggningen m. m. å Hässleholms bangård;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förste postiljonen E. G. Samuelsson m. fl. från skyldighet att gälda vissa skadestånds- och ersättningsbelopp; samt

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag av postmedel till centralkassan för postpersonalens fackliga och ekonomiska sammanlutningar m. m.; ävensom

första lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner angående lagbestämmelser rörande giltighet av avtal om leverans av elektrisk ström till fastighet, som under avtals-tiden byter ägare;

nr 11, i anledning av väckt motion om viss lagstiftning rörande avtal om upplåtelse av mark för elektriska ledningar eller andra för distribution av elektrisk energi behövliga anläggningar; samt

nr 12, i anledning av dess Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 7, 8 och 21 §§ i lagen den 14 juni 1917 om införsel i avlöning, pension eller livränta, dels ock i ämnet väckta motioner.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Vennersten* under 12 dagar från och med den 7 nästkommande mars.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att grosshandlaren *Adolf Lindgren* på grund av hjärtsjukdom t. v. är oförmögen deltaga i riksdagsförhandlingarna intygas härmed på heder och samvete.

Stockholm den 27 februari 1925.

Harald Öhnell.

Med. d.r.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1,07 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.